

**Een uitgekiend plan doet in Den Helder de treurige naoorlogse stedenbouw stap voor stap vergeten / A sophisticated plan is gradually erasing the memory of the dismal post-war urban design in Den Helder**



De Beatrixstraat veranderde van een verkeersontsluitingsweg in een promenade. De weg kreeg smalle banen, brede trottoirs, een midden- en is opnieuw bestraat.

/ The Beatrixstraat has been transformed from an access road into a promenade. The road has been repaved and now has narrow carriageways, broad pavements and a median strip.



Foto's Jansen Muschi

TEKST MARTINE BAKKER

Bijna dagelijks treffen vijf oudere mannen elkaar op de eerste verdieping van de nieuwe bibliotheek van Den Helder. Boven de lokale kranten aan de leestafel, met riant uitzicht op de voormalige Rijkswerf Willemsoord – waar ze bijna allemaal werkten –, worden de nieuwste veranderingen becommentarieerd. Dat zijn er veel, want het centrum van Den Helder ging sinds 2008 flink op de schop. Inmiddels zijn de resultaten merkbaar, de bibliotheek is er zelf een van. Dankzij het een vernieuwingsplan van West 8, waarvoor zestien jaar is uitgetrokken, durft Den Helder weer in zichzelf te geloven. Willemsoord sluit nu beter aan op het centrum en Den Helder raakt van lieverlee weer in trek om te wonen, winkelen en uit te gaan.

Bij een bezoek aan de stad is het handschrift van West 8 meteen te herkennen in de 'scheef gewaaide' bomen in het nieuwe park. Maar het plan is subtieler en vooral strategischer dan dit soort uiterlijkheden doet vermoeden. Succes lag in Den Helder niet voor de hand. De stad had begin deze eeuw te kampen met werkloosheid, bevolkingskrimp en een verwaarloosde binnenstad, die na de Tweede Wereldoorlog sowieso zijn oude sjeu niet meer had kunnen oppakken. Het centrum was ten behoeve van de Atlantikwal grotendeels gesloopt en kreeg na de oorlog een andere locatie. De historische gebouwen op Willemsoord werden vanaf 1995 weliswaar prachtig gerestaureerd en voorzien van nieuwe functies als restaurant of museum, maar de werf lag te geïsoleerd om echt tot zijn recht te komen.

West 8 zocht in zijn vernieuwingsplan naar aansluiting tussen het centrum en de werf en benadrukte de complete geschiedenis van Den Helder als stad aan zee. De twee belangrijkste stedenbouwkundige ingrepen zijn de aanpak van de Beatrixstraat tussen het station en de werf en de aanleg van een stadspark – met de scheve bomen – tussen het station en de zeedijk. Daarmee leiden de hoofdroutes in het centrum weer vanzelfsprekend naar Willemsoord en wordt de dijk weer een prominent onderdeel van de stad.

De dijk speelde tot 1940 een belangrijke rol in het leven van de Helderse vissers, die niet over een haven beschikten en hun boten aan land trokken. De Heldenaren hebben nu plannen voor een trap en een monument aan het einde van de 'bomenpromenade'. Het nieuwe stadspark volgt de loop van de voormalige spoorbaan en



Op de voormalige marinewerf Willemsoord wordt onder meer een iepenlaantje – in de volksmond het 'schuine pad' – hersteld.  
/ Among the improvements in the former Willemsoord naval dockyard is the restoration of an avenue of elms.



Het vernieuwingsplan van West 8 prononceert de twee straten tussen het station en de werf en voorziet in een nieuw park tussen het station en de zeedijk. Het winkelgebied is verkleind en de locaties voor de bibliotheek en de schouwburg zijn volgens de selectiecommissie slim gekozen.

/ West 8's renewal plan upgrades the two streets between the station and the dockyard and creates a new park between the station and the sea dike. The shopping area has been reduced in size and the locations of the library and theatre have been cleverly chosen.

- |                                |                        |
|--------------------------------|------------------------|
| <b>Buildings</b>               | <b>Public space</b>    |
| renovated public building      | new bridge             |
| new building                   | renovated public space |
| renovated building             | new public parking     |
| demolished building            | new public link        |
| <b>Streetscape</b>             | <b>Green areas</b>     |
| renovated commercial front     | new public green       |
| new residential street profile | new private green      |
| renovated water front          | new park front         |

verwijst daarmee naar de oude visserskern in het vooroorlogse stadscentrum. Op Willemsoord wordt het 'schuine pad' gereconstrueerd, het iepenlaantje waar jarenlang na het werk nieuwtjes werden uitgewisseld. En al is het karakter van de werf groot en leeg, West 8 zocht naar meer aanknopingspunten om het gebied te vergroenen en bezoekers zo ook luwte te bieden.

Het plan van West 8 gaat uit van een ontwikkeling – en financiering – in kleine stappen en biedt ruimte aan spontane initiatieven, zoals het idee voor de trap, of het plan om aan het nieuwe park het vooroorlogse stationsgebouw te reconstrueren. Voor de aanpak van het naoorlogse centrum hebben de gemeente, provincie en twee ministeries de ontwikkelmaatschappij Zeestad BV opgericht. Ook Woningstichting Den Helder speelt een belangrijke rol. Deze corporatie bracht om bewoners vast te houden eerst de complete woningvoorraad op orde en steekt nu geld in het centrum – vanuit het idee dat de huurders van de corporatie baat hebben bij een gezellige stad. De realisatie van de nieuwe bibliotheek is exemplarisch voor de aanpak in Den Hel-

der. Het vroeg om een soort driehoeksruil, waarbij een ouderencomplex van de corporatie kon worden uitgebreid en sloop van een deel van de oude bibliotheek ruimte bood aan het nieuwe stadspark. De verplaatsing van de bibliotheek was nadrukkelijk ook bedoeld om de shabby kop van de Beatrixstraat – de nieuwe locatie – op te schonen. Die route leidde immers naar de werf. Bij de herinrichting kreeg de Beatrixstraat twee smalle, gescheiden rijbanen voor autoverkeer, waardoor de brede stoepen en middenstrook functioneren als een brede wandelpromenade, wat met de uniforme bestrating nog eens wordt benadrukt.

In het aangrenzende winkelgebied zijn de rommelige, piramidevormige luifeltjes verwijderd uit de hoofdwinkelstraat en is het voetgangersgebied verkleind. Er komen minder winkels en meer woningen, ook boven winkels. Op basis van archiefmateriaal stelde West 8 een 'gevelboek' op, zodat eigenaren zelf bij kunnen dragen aan het terugbrengen van een authentiek straatbeeld. Voor dergelijke renovaties stelt de gemeente subsidie beschikbaar.

Er zijn kleine blokjes nieuwbouw ingepast, zowel appartementen als grondgebonden woningen.

West 8 treedt bij deze projecten op als supervisor en het is volgens de jaarboekcommissie duidelijk dat hier geen projectontwikkelaar voor de winst ging, maar is geprobeerd met verzorgde architectuur een stad uit het slop te trekken. De commissie vindt het praktisch herinrichtingsplan van West 8 mooi, compleet en evenwichtig. Het bureau komt volgens de commissie vooral naar buiten met opvallende landschapsarchitectuur en mag best iets trotser zijn op zijn gedegen stedenbouw, die in zijn persuitingen niet vaak wordt uitgedragen.



De vernieuwing reikt tot in de winkels. Aan de Beatrixstraat mogen winkeliers bijvoorbeeld geen schappen voor de ramen plaatsen. Op de nieuwe middenberm is plek voor een terrasje.

/ The renewal even extends into the shops. The shops in the Beatrixstraat, for example, are not allowed to place shelving up against the windows. There is space for street cafés in the new median strip.

**PROJECT**  
vernieuwing stadscentrum

**LOCATIE**  
Den Helder

**OPPERVLAKTE**  
64 ha

**ONTWERP**  
vanaf 2006

**REALISATIE**  
2008 – 2024

**ONTWERPER**  
West 8  
I.s.m. Atelier Quadrat (master-  
plan stadshart, herbestemming

rijksverf Willemsoord); Islant  
atelier voor stedenbouw (sta-  
tionsomgeving); BeersNielsen  
(verlichting)

**ARCHITECTUUR**  
Attika Architecten; HP archi-  
tecten; Office Winhov; Geurst  
en Schulze Architecten; Hugo  
van der Laan; Onno Vlaan-  
deren Architecten; Kapitein  
Jacobs Kapitein Architecten;  
Van Veen Architecten i.s.m.  
MARS interieurarchitecten; Van  
Dongen-Koschuch Architects  
and Planners; Marc Ruygrok;  
Heren 5 architecten; Tony Fret-  
ton Architects

**DISCIPLINES ONTWERPTEAM**  
architectuur; stedenbouw; land-  
schapsarchitectuur; product-  
ontwerp

**OPDRACHTGEVERS**  
Zeestad CV/BV (ingesteld door  
Stuurgroep Stedelijke Vernieu-  
wing, een samenwerkingsver-  
band van gemeente Den Helder,  
provincie Noord-Holland, minis-  
teries van VROM en Defensie);  
Woningstichting Den Helder;  
gemeente Den Helder

**PROGRAMMA**  
versterken commercieel  
programma; herbestemming  
marinewerf Willemsoord;

gevelboek; ontwerp stadspark;  
woningen; winkels; ontwerp  
openbare ruimte

**UITVOERING**  
Dozy; Heijmans; De Nijs

**STATUS**  
deels gerealiseerd, deels in  
uitvoering

**BORGING RUIMTELIJKE  
KWALITEIT**  
West 8 treedt op als superviso



Willemsoord is de culturele trekker van Den Helder. In de historische gebouwen zitten nu onder meer een restaurant en een museum.

/ Willemsoord is Den Helder's main cultural attraction. Among the new uses for the historic buildings are a museum and restaurant.



De kop van de Beatrixstraat is opgeknappt met een nieuw appartementenblok en een nieuwe bibliotheek (links).

/ The top of the Beatrixstraat has been upgraded with a new apartment block and new library (left).



Het plein voor het station is opnieuw ingericht, zodat de straat geen barrière meer vormt. Het groen verbindt het plein met het nieuwe stadspark dat in fasen wordt aangelegd.

/ The station square has been redesigned so that the street no longer forms a barrier. The green spaces link the square with the new park, which will be developed in phases.



Foto's Jeroen Musch

/ Since 2008 Den Helder has been undergoing a radical renewal under a plan by West 8 that will take sixteen years to complete. At the turn of the century the town was burdened by high unemployment, a shrinking population and a run-down town centre. Moreover, the former Willemsoord shipyard was too isolated to make the most of the site's potential.

In their renewal plan West 8 sought to bridge the gap between the town centre and the shipyard and emphasised the history of Den Helder as a naval port. The two key projects are the upgrading of the Beatrixstraat between the station and the shipyard and laying out a new urban park between the station and the sea dike. These two main routes in the town centre will then lead naturally to Willemsoord and the dike will again become a prominent feature in the town. West 8's plan foresees a gradual step-by-step development – and financing – and offers room for spontaneous initiatives, such as the idea of building steps in the dike. The renovation of the post-war town centre is being managed by a development company, Zeestad BV, specially established for the purpose by the municipal council, the province and two government departments. The housing corporation first brought the housing stock up to standard and is now investing in the town centre.

The building of the new library is illustrative of the approach being taken in Den Helder. It required a three-way exchange in which the housing corporation's sen-

ior housing complex could be extended and demolition of part of the old library created room for the new urban park. The relocation of the library was also intended as a means to upgrade the shabby top end of the Beatrixstraat – the new location – as this leads down to the shipyard. The adjacent shopping area has also been renovated and the pedestrian zone narrowed. There will be fewer shops and more homes, with homes above the shops as well. Based on archive material, West 8 put together a 'frontage book' so that owners themselves can contribute to restoring an authentic streetscape.

In these projects West 8 acts as supervisor. According to the yearbook committee it is clear that this was not a case of a developer going for profit, but that an attempt is being made to pull the town out of the doldrums with well-thought-out architecture. The committee finds West 8's renewal plan to be both balanced and comprehensive.

LOCATION Den Helder  
DESIGNER West 8  
COMMISSIONED BY Zeestad CV/BV;  
Woningstichting Den Helder; Den Helder  
Municipal Council